

grenspark De Zoom · Kalmthoutse Heide

JAARVERSLAG

2004

1.	INLEIDING.....	3
2.	MAATSCHAPPELIJKE OMGEVING.....	4
3.	BESTUURLIJK.....	4
4.	PARTICIPANTEN.....	6
5.	ACTIVITEITEN.....	7
5. A.	NATUUR- EN WATERBEHEER.....	7
5. A. 1	<i>Monitoring</i>	7
5. A. 2	<i>Exotenbestrijding</i>	7
5. A. 3	<i>Verbinding Grootte en Kleine Meer</i>	8
5. A. 4	<i>Waterbeheer</i>	8
5. A. 5	<i>Werkgroep Natuur en Water</i>	9
5. B.	RECREATIE.....	10
5. B. 1	<i>Monitoring</i>	10
5. B. 2	<i>Recreatieprojecten</i>	11
5. B. 3	<i>Recreatieplatform</i>	11
5. C.	VOORLICHTING EN EDUCATIE.....	12
5. C. 1	<i>Grensparkboek</i>	12
5. C. 2	<i>Wissels</i>	12
5. C. 3	<i>Grensparkzoektocht</i>	12
5. C. 4	<i>Gidsencursus</i>	13
5. C. 5	<i>Scholing</i>	13
5. C. 6	<i>Website</i>	13
5. C. 7	<i>Werkgroep VER</i>	13
6.	TENSLOTTE.....	13
7.	BIJLAGEN.....	14

Het Grenspark is een grensoverschrijdend natuurgebied van bijna 4000 ha op de Vlaams- Nederlandse grens tussen Ossendrecht en Kalmthout. Het gebied kenmerkt zich door bossen, natte en droge heide, vennen en duinen.

1. Inleiding.

Een druk jaar was het voor bestuur en de vele medewerkers van het Grenspark. Die medewerkers, dat zijn er veel meer dan de drie die op de loonlijst staan. Steeds meer mensen voelen zich aangesproken door de kwaliteiten van het Grenspark, en zetten zich in om hun steentje daaraan bij te dragen. In de werkgroepen van het grenspark, “Natuur en Water” en “Voorlichting, Educatie en Recreatie”, als medewerker monitoring of degenen die regelmatig de recreatievoorzieningen inspecteren. Als excursieleider, of iemand die foto's levert voor onze publicaties. Een welgemeend ‘dank u wel’ voor al dat werk!

En nog steeds is er behoefte aan meer mensen. Voor de educatie bijvoorbeeld. Daarom werd in 2004 een begin gemaakt met een Natuurgidsencursus, samen met IVN afdelingen, VMPA en de Vroente. Dat is alweer een kenmerkend aspect van het grenspark: relaties leggen, samenwerking bevorderen, elkaars sterke punten benutten.

In 2004 bleek duidelijk dat de belangstelling van het publiek voor het Grenspark toeneemt: het bezoek aan de website neemt toe, het aantal abonnees op de ‘Wissels’ stijgt, er komen nog steeds veel wandelaars en fietsers, en het Grensparkboek vliegt de winkels uit. Maar het is niet alleen het bezoek, maar ook en vooral de belangstelling voor de natuurwetenschappelijke resultaten. De natuurmonitoring begint resultaten op te leveren, en gelukkig is daarvoor veel belangstelling. Het zijn positieve signalen voor de Stuurgroep en de Bijzondere Commissie en een bevestiging dat de natuur en het natuurbehoud een belangrijke functie heeft in de samenleving, waarbij velen zich actief of passief betrokken voelen. Een stimulans om enthousiast en creatief te werken aan de uitvoering van het Beleidsplan Beheer en Inrichting.

2. Maatschappelijke omgeving.

Het Grenspark is een kerngebied van NATURA 2000, het natuurbeschermingsprogramma van de Europese Unie. Dat legt een zware verantwoordelijkheid op de schouders van de betrokkenen. Of dat nu overheden zijn, beheerders of gebruikers van het gebied. Het Grenspark is het voertuig waarmee en waardoor deze taak wordt uitgevoerd. Dat betekent ook de wensen van veel verschillende partijen en partners op elkaar afstemmen. Het is geen vanzelfsprekendheid dat iedereen het eens is over gewenste waterstanden. Of over de toegankelijkheid van een gebied, de manier waarop de waterwinning is geregeld, wat er wel en niet mag.

Met al deze wensen en verlangens goed om te gaan zonder de doelstellingen van het Beleidsplan Beheer en Inrichting te veronachtzamen: het is de uitdaging voor het Grenspark.

Het Grenspark heeft een open oog voor de ontwikkelingen in haar omgeving. Het verschijnen van het Gebiedsplan Brabantse Delta, een plan van de provincie Noord Brabant om de vitaliteit van de regio te versterken, biedt nieuwe kansen voor het Grenspark, en was een stimulans voor het denken over 'Grenspark Plus', een denkoefening om het Grenspark groter te maken, waardoor de maatschappelijke doelen: natuur en waterbeheer en recreatie en voorlichting beter gerealiseerd kunnen worden.

3. Bestuurlijk.

Het bestuur van het Grenspark wordt gevormd door de Bijzondere Commissie van overleg en advies, zoals omschreven in het Beneluxverdrag. Daarmee is de positie van de Benelux Economische Unie een gegeven. Zij waren initiatiefnemer voor het Grenspark, en verschaffen de legitimiteit aan de Bijzondere Commissie. De Commissie laat zich bijstaan door een Stuurgroep, die zelfstandig opereert met het management van het Grenspark. De werkzaamheden worden uitgevoerd en gecoördineerd door het Grensparkmanagement, daarbij terzijde gestaan door vele tientallen vrijwilligers.

Om als werkgever te kunnen optreden en in algemene zin rechtshandelingen te verrichten is rechtspersoonlijkheid nodig in zowel Nederland als België. Deze wordt verleend door het Grensoverschrijdend Openbaar Lichaam (GOL) BENEGO, het samenwerkingsverband van 26 grensgemeenten.

De Bijzondere Commissie kwam in 2004 twee maal bijeen. De vaststelling van de jaarrekening en jaarverslag en het vaststellen van het bestedingenplan 2005 waren belangrijke wapenfeiten. Er werden door de Commissie criteria vastgesteld waarmee het Grenspark kan beoordelen welke projecten voor co-financiering in aanmerking komen. Daarnaast werd de kwestie van handhaving en toezicht in het Grenspark intensief besproken. In een grensoverschrijdend gebied een zaak met talrijke valkuilen. De Bijzondere Commissie besloot een werkgroep 'Veiligheid' in te stellen. Deze werkgroep wordt gevormd door de drie burgemeesters van de Grensparkgemeenten en de voorzitter van de Bijzondere Commissie. De werkgroep volgt de ontwikkelingen op dit gebied op en draagt zorg voor agendering op de juiste plaatsen. In de komende tijd zal aan de hand van een beleidsnotitie de koers van het Grenspark op dit terrein worden uitgezet.

Tijdens de bijeenkomsten van de Bijzondere Commissie wordt ook aandacht gegeven aan de inspanningen en wensen van deelnemers aan het Grenspark. Zo presenteerde het (nieuw gevormde) waterschap Brabantse Delta een reeks van projecten waarmee zij vooral in de omgeving van het Grenspark natuur- en waterbeheer combineert. Het is de bedoeling telkens een voor het Grenspark belangrijk thema voor te stellen.

De bestuurlijke werking van het Grenspark was ook onderwerp van onderzoek. Een studente van Wageningen UR, Petra Schmitz, verrichtte onderzoek naar de bestuurlijke processen in grensoverschrijdende samenwerking. Haar rapport 'The nature of cross-border co-operation' bevat waardevolle aanbevelingen.

De Stuurgroep, die beleidsvoorbereidend werkt voor de Bijzondere Commissie, kwam in 2004 zeven maal bijeen. Naast de bekommernis met de dagelijkse gang van zaken werd nadrukkelijk aandacht besteed aan 'Grenspark Plus', een mogelijke uitbreiding van het gebied om beter aan de maatschappelijke vragen te kunnen beantwoorden. In de kern van de zaak komt het erop neer dat het waterbeheer vooral in het Noordelijk deel van het grenspark om een groter beheersgebied vraagt. Dat daarmee ook een uitbreiding van de recreatiemogelijkheden binnen bereik komt is een interessante en kansrijke ontwikkeling. Aan de Zuidzijde van het Grenspark liggen er kansen om de kwaliteit van de natuur te verbeteren en tegelijkertijd de recreatiemogelijkheden te versterken. Daarmee komt de mogelijkheid om recreatiedruk van de Kalmthoutse Heide af te leiden, één van de centrale doelstellingen van het Beleidsplan Beheer en Inrichting.

Zowel de Stuurgroep als de Bijzondere Commissie is er van overtuigd dat er kansen liggen voor 'Grenspark Plus', maar dat de voorbereidingen en de communicatie hierover zorgvuldig moet plaatsvinden, waarbij alle belangen voldoende aan hun trekken komen.

De al bijna traditionele **bestuurdersexcursie** vond dit jaar plaats als onderdeel van de 'Studiedag Recreatie', op 24 september. De grote deelname onderstreepte de betrokkenheid van de lokale bestuurders.

In de samenstelling van de Bijzondere Commissie kwam verandering doordat de heer G.M. van der Slikke als waarnemer namens Natuurmonumenten ging deelnemen. De heer Franken continueerde zijn lidmaatschap, vanaf 1 januari 2004 als vertegenwoordiger van het Waterschap Brabantse Delta.

Faunabeheer.

Bij het vaststellen van het beleidsplan door de minister van LNV, is een bepaling opgenomen dat het Grenspark een gebiedsdekkend faunabeheersplan moet opstellen. Daarmee is in 2004 begonnen. Er werd een inventarisatie gemaakt van de vigerende wetgeving in Vlaanderen en Nederland, en er werd overlegd met de beheerders en de eigenaren in het Grenspark. In 2005 zal overleg volgen met de Wildbeheereenheden in het gebied. Bij dit project werd nauw samengewerkt met de ter zake bevoegde instanties, de Provincie Noord Brabant en de afdeling Bos en Groen van het ministerie van de Vlaamse Gemeenschap.

Nationale Parken.

Het Grenspark maakt deel uit van het (Nederlandse) Samenwerkingsverband van Nationale Parken en Grensparken. Gezamenlijk vormen de Parken de ‘parels van de Nederlandse natuur’. Het Grenspark dankt aan de samenwerking o.a. de architectuur van haar website, terwijl ook er ervaringen, bv op het raakvlak van recreatie en natuur uitgewisseld worden. In Vlaanderen is geen tegenhanger voor dit samenwerkingsverband, maar dat betekent niet dat er geen contacten zijn. Regelmatig vindt overleg plaats, bijvoorbeeld binnen de ‘Antwerpse Koepel voor Natuurstudie’ (ANKONA).

Management.

In de samenstelling van het management kwam geen verandering. Wel werd de huisvesting op de tweede verdieping aan de Stationsstraat te Essen vervuld voor de begane grond van de Nieuwstraat 77, eveneens te Essen.

4. Participanten.

Het Grenspark bestaat bij de gratie van de participanten. Beheerders, eigenaren en gemeenten, ze zullen samen moeten zorgen voor een optimaal Grenspark. Daarom zijn formele contacten, zoals die plaatsvinden in bijvoorbeeld de Bijzondere Commissie, van groot belang. Maar ook informele contacten zijn dat. Daarom organiseert het Grenspark regelmatig bijeenkomsten en activiteiten. In 2004 werd bijvoorbeeld een **werkbezoek** gebracht aan het **grensoverschrijdende natuurgebied “Hageven – de Plateaux”**.

De deelnemers, beleids- en beheersmedewerkers van de afdeling Natuur, Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer namen deel. Het was voor alle deelnemers inspirerend te ervaren dat op andere plaatsen ook succesvol wordt samengewerkt, ondanks de aanwezigheid van een Rijksgrens.

Evenals in vorige jaren vonden ook dit jaar twee bijeenkomsten plaats voor de eigenaren in het Grenspark. Deze bijeenkomsten kennen twee speerpunten: in de eerste plaats kunnen eigenaren, veelal die van de kleinere percelen, onderling van gedachten wisselen om hun belangen te behartigen. Een tweede belangrijk onderdeel is de bespreking van beleidspunten die het Grenspark aandraagt. Zo kwamen het bosbeheer, de plannen m.b.t. waterinfiltratie, de recreatievoorzieningen en het faunabeheer aan de orde.

Uit een inventarisatie bleek dat de eigenaren geen behoefte hebben aan een collectieve brand- en stormverzekering. Wij prijzen ons gelukkig dat de belangstelling van de eigenaren zeer behoorlijk is, en dat de bijeenkomsten in een constructieve sfeer verlopen.

Tenslotte is de nieuwjaarsreceptie een terugkerend hoogtepunt in het Grenspark. Op deze bescheiden bijeenkomst mogen we inmiddels meer dan 100 bezoekers verwelkomen.

5. Activiteiten.

Beleid, bijeenkomsten en netwerken zijn voorwaarden voor de kern van ons werk: de activiteiten. Deze activiteiten en projecten vinden hun basis in het Beleidsplan Beheer en Inrichting. Voor de uitvoering ervan is een budget beschikbaar, afkomstig van het Vlaamse ministerie bevoegd voor Leefmilieu en Natuur, en het Nederlandse ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Voedselkwaliteit. Het jaarlijkse bestedingenplan vermeldt de voorgenomen projecten.

5. A. Natuur- en waterbeheer.

Natuur en waterbeheer is de kerntaak van het Grenspark. Daarbij werkt het Grenspark natuurlijk nauw samen met de beheerders in het park. De eerste verantwoordelijkheid voor projecten ligt bij de beheerders, daar waar projecten landsgrenzen en/of beheersgrenzen overstijgen heeft het Grenspark een taak.

5. A. 1 Monitoring.

In 2004 werd gestart met de uitvoering van de monitoring van de aandachtsoorten zoals deze in het monitoringplan zijn vastgelegd. In totaal gingen 27 vrijwilligers aan de slag. Een woord van dank aan alle vrijwilligers is hier zeker en vast op zijn plaats. Ongeveer 1.200 hectaren werden op broedvogels gemonitord,

6 vennen werden bemonsterd op amfibieën, 12 vennen werden op libellen onderzocht, 3 van de 7 afgebakende zones voor vegetatieonderzoek werden uitgevoerd. De reptielen werden langs enkele vaste routes geteld. In voorbereiding op het monitoren van de vlinders werden de zoekzones onderzocht zodat de vlinderroutes kunnen vastgelegd worden om met de jaarlijkse telling te kunnen starten. Enkel de sprinkhaanmonitoring loopt nog niet zoals verwacht. Enkele zoekzones werden bemonsterd met mooie resultaten,

maar hoe we dit naar de toekomst verder moeten opvolgen is nog niet helemaal duidelijk. Verder onderzoek dringt zich hier op.

Al deze gegevens worden in een centrale databank opgeslagen en bewaard en doorgegeven aan de terreinbeheerders.

5. A. 2 Exotenbestrijding.

Ook dit jaar leverde het Grenspark weer grote inspanning om de Amerikaanse vogelkers verder terug te dringen. Gedurende de maand juli gingen 7 vakantiewerkers (Jasper, Tim, Pieter, Bart, Michaël, Joachim, Jonas en Senne) aan de slag bij de kleine eigenaren en op percelen van Staatsbosbeheer. Ongeveer 35 ha kon weer “vogelkersvrij” verklaard worden. Aansluitend op een perceel dat vorig jaar onder handen genomen werd, heeft de firma Boskat vzw bovendien nog eens extra 20 ha vrijgemaakt van Amerikaanse vogelkers.

Daarenboven leveren de beheerders (Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten en de Afdeling Natuur) elk jaar bijkomende inspanningen om hun percelen vrij te maken van Amerikaanse vogelkersvogelkers. Deze samenwerking die vorm krijgt in het beheerderoverleg moet resulteren in nog mooiere natuur.

5. A. 3 Verbinding Groote en Kleine Meer.

Medio 2004 stonden we in de startblokken om het project aan te vangen. En dan blijkt er nog een nachtzwaluw te broeden. Dat betekent uitstel, om deze graag geziene gast de

gelegenheid te bieden het kroost groot te brengen en de wijk te nemen naar warmere oorden.

Daarna hadden we geluk dat de weersomstandigheden het toelieten het werk in een keer af te ronden.

Twintig ha bos kappen en meer dan 8 ha. plaggen is geen sinecure.

In goede samenwerking met Staatsbosbeheer én de aannemer kon het werk worden uitgevoerd. Daarbij bleek dat er een aanzienlijk meer materiaal moest worden afgevoerd, en dat leverde een financiële

tegenvaller op die gelukkig door enkele interne verschuivingen kon worden opgevangen. Het resultaat mag er overigens zijn. Dat is ook de mening van de vele wandelaars en andere bezoekers die, na enige scepsis bij het begin, het eindresultaat zeer waarderen. Nu moet de natuur aan het werk, waarna we over enige jaren een mooi nat- en droog heidegebied én een jong, natuurlijk bos kunnen bewonderen.

De manier waarop de natuur dat doet wordt door een vrijwilliger van de IVN afdeling 'Groene Zoom' in Bergen op Zoom gevolgd en gefotografeerd. Over enige jaren hopen we een mooie reeks 'natuurontwikkeling' te kunnen presenteren.

5. A. 4 Waterbeheer.

Waterbeheer is een belangrijk aspect in het grenspark. Niet voor niets was de verdroging één van de belangrijkste redenen voor de oprichting van het Grenspark. In het afgelopen jaar werkte het Grenspark mee aan plannen om in het Noord-Westelijk deel van het Grenspark de watersituatie te optimaliseren. Dit project, in de wandeling 'Jagersrust' genoemd, is een initiatief van EVIDES, het voormalige DELTA, en de provincie Noord Brabant.

Ook in het Noord Oostelijk deel, de Nol, lijken goede mogelijkheden te zijn om de watersituatie te verbeteren. Dat bleek in ieder geval uit de 'Waterbalans' die Bob Delissen, student aan de Hogeschool Zeeland, afdeling aquatische ecotechnologie, voor het grenspark opstelde. Dezelfde stagiair leverde ook een tweede rapport af, 'Grensoverschrijdend Water' Daarin is een monitoringmodel voor zowel het grond- als oppervlaktewater opgenomen. In 'Water balancerend op de grens' onderzocht hij hoeveel

water er in het Grenspark door neerslag terecht komt, en hoe en waar dit water weer verdwijnt. Door verdamping, afstroming of inzijing in de bodem. Op basis van zijn (noodzakelijkerwijs) beperkte gegevens is een vervolgonderzoek gestart naar de haalbaarheid van waterconserverende maatregelen in het Noord-Oosterlijk deel.

Het Grenspark neemt regelmatig initiatief om projecten op de agenda te zetten of voor te bereiden. In het afgelopen jaar werden plannen gemaakt om het waterbeheer in het domein 'de Markgraaf' te optimaliseren. Jammer genoeg besloot de eigenaar van dit domein geen medewerking aan de uitvoering te verlenen.

Onder hydrologen staat het Grenspark bekend als één van de moeilijkste geologische gebieden van de lage landen. Het opstellen van een hydrologisch model voor het gebied is dan ook een heksentoeer. Toch is een dergelijk hydrologisch model een zeer noodzakelijk instrument. Daarmee kunnen simulaties worden gemaakt die nut en noodzaak van bepaalde maatregelen kunnen onderbouwen, en de effecten van wijzigingen in de waterbeheersing op de natuur kunnen voorspellen. Gelukkig was er reeds een model voor het deelgebied de Kalmthoutse Heide beschikbaar. In samenwerking met andere betrokkenen werd dit model in 2004 door een ingenieursbureau uitgebreid tot het Grenspark en haar omgeving. In 2005 wordt dit model beproefd.

De invoering van de Europese Kaderrichtlijn Water ligt op het snijvlak van waterbeheer en beleid. Het Grenspark bevindt zich in twee landen. Maar ook in twee stroomgebieden, dat van de Maas en de Schelde. Dat stelt vragen aan het beleid. Maar ook de impact van de richtlijn op het vigerende beleid stelt vragen. Het Grenspark verzocht het 'virtueel adviesbureau' van de Open Universiteit een verkennend onderzoek te doen naar de gevolgen én de kansen van de invoering van de Kaderrichtlijn. De titel van de studie, 'Is een waterval aan Europese regels de oplossing voor de verdroging?' is veelzeggend. De oplossing voor de verdrogingsproblemen zal niet liggen in de Kaderrichtlijn Water alleen, maar veeleer in het volhardend benutten van iedere mogelijkheid om de verdroging aan te pakken.

5. A. 5 Werkgroep Natuur en Water.

De werkgroep Natuur en water kwam in 2004 vier keer bijeen. De werkgroep geeft advies m.b.t. de projecten die in het bestedingenplan worden opgenomen. Ook gaf de werkgroep advies over diverse rapporten die in opdracht van het Grenspark werden samengesteld. De Waterbalans, een rapport 'begrazing', het rapport 'Kaderrichtlijn water' en zo meer. Tevens werd door EVIDES een presentatie gegeven van hun plannen om water te infiltreren op de Brabantse Wal.

Naast deze min of meer formele taken vervult de werkgroep een belangrijke functie in de uitwisseling van informatie. Dat is buitengewoon nuttig, omdat daarmee ook en vooral ontwikkelingen in de verschillende beheersgebieden aan de orde komen.

5. B. Recreatie.

Het recreatief medegebruik is een maatschappelijke behoefte. Die is gebaseerd op een jarenlange traditie, en die wordt versterkt door de duidelijk waarneembare trend dat mensen de natuur willen opzoeken om te ontkomen aan de stress van het dagelijks bestaan. Daarmee heeft het Grenspark de opdracht om –niet allen ter wille van de natuur, maar ook voor de mensen- zorg te dragen voor een optimale en dus rustige en een kwalitatieve recreatie-omgeving.

5. B. 1 Monitoring.

In 2004 kwamen de gegevens van de recreatiemonitoring beschikbaar.

Het resultaat van honderden enquêtes, tellingen en literatuurstudie werd door de werkgroep Recreatie van een positief advies voorzien. De eindconclusies luiden, te kort samengevat: **de wandelaar is zeer tevreden**, de fietsers en de ruiters wat minder. En, opmerkelijk, een meerderheid van de bezoekers geeft aan meer rust en een strenger handhavingsbeleid te wensen in het Grenspark.

De uitkomsten van deze studie werden op 24 september voorgelegd aan een grote groep belangstellenden en belanghebbenden. Deskundigen uit de recreatiesector analyseerden de uitkomsten en voorzagen deze van deskundig commentaar.

Vele waardevolle opmerkingen en suggesties werden door de aanwezigen naar voren gebracht. Met voldoening werd de slotconclusie geformuleerd: het recreatiebeleid van het Grenspark wordt door vrijwel iedereen gedragen. Natuurlijk kunnen er kleine aanpassingen plaatsvinden, maar de hoofdlijn staat vast.

In het middagdeel werd de Noordrand van het Grenspark verkend, waar we kennismaakten met enkele kleine ongemakken, zoals het landbouwkundig gebruik van wegen, die daar niet op berekend zijn en illegale ruiterspaden, maar ook met prachtige wandelroutes en mooie landschappen.

5. B. 2 Recreatieprojecten.

- Het Grenspark besteedt veel aandacht aan de kwaliteit van de bestaande recreatievoorzieningen. O.a. door een regelmatige controle door de 'Peters en Meters'.
- De toegangen tot de Verbindingsstraat werden aangepast, waardoor ze meer beantwoorden aan de functie van het gebied. Gebruikers ervaren nu veel sterker dat ze een natuurgebied inrijden. De gemeente Kalmthout verzorgde de geslaagde uitvoering ervan, het Grenspark maakte dat mede mogelijk door een financiële bijdrage.

- **De nieuwe geitenstal** in het deelgebied **Kortenhoeff** werd feestelijk geopend. Al na korte tijd werd duidelijk dat deze voorziening in een behoefte voorziet.
- Omdat er door ruiters nogal wat 'buiten de paden' wordt gereden is een plan in voorbereiding om de ruiterspaden opnieuw te projecteren, waardoor ze beter beantwoorden aan de behoefte van de gebruikers, én de aanliggenden minder hinder bezorgen. Staatsbosbeheer heeft hierbij het voortouw, het Grenspark zorgt voor de coördinatie naar de andere deelgebieden.
- Op Vlaams grondgebied wordt gezocht naar de mogelijkheid van een aanvulling op de ruiterspaden, net buiten het Grenspark. Medewerking van de gemeente werd gezocht en verkregen om een niet meer bestaande weg in ere te herstellen. Verwacht wordt dat e.e.a. in 2005 kan worden gerealiseerd.
- Op vraag van de gemeente Kalmthout werd een juridisch onderzoek gestart naar de status van een weg om daar (recreatief) fietsverkeer mogelijk te maken. Het onderzoek kon nog niet worden afgerond.

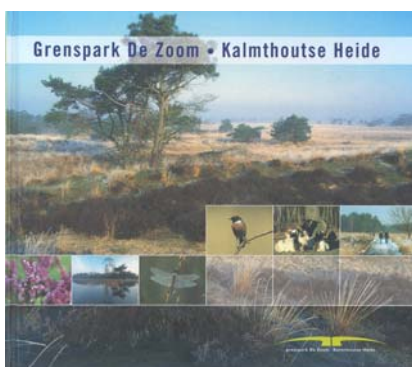
5. B. 3 Recreatieplatform.

Communicatie, overleg en samenwerking zijn kernbegrippen in het functioneren van het Grenspark. We willen, met behoud van onze eigen doelstellingen, ook graag samenwerken met de recreatiesector. Daarom peilde het Grenspark de behoefte aan een 'Platform Recreatie'. Een dergelijk platform zou immers een goed communicatiekanaal kunnen zijn tussen het Grenspark (en haar deelnemers) en de recreatiesector. Wij hebben het als positief ervaren dat er ruime belangstelling was voor het Platform. De eerste bijeenkomst vond plaats in oktober.

5. C. Voorlichting en Educatie.

Voor alle initiatieven en activiteiten is draagvlak en begrip nodig van bezoekers, belanghebbenden en belangstellenden. Dan is voorlichting noodzakelijk. En er is – gelukkig- een groeiende behoefte aan educatie. Over flora en fauna, ecosystemen, hoe een dergelijk ingewikkeld natuursysteem functioneert. Gelukkig neemt het natuur Educatief Centrum ‘de Vroente’ veel van deze taken voor haar rekening, daarbij geassisteerd door tientallen deskundige gidsen.

5. C. 1 Grensparkboek.

Fotograaf, schrijver en vrijwilligers werkten maanden onder hoogspanning aan een boek over het Grenspark. Geen sinecure. Het mocht immers niet een hoogwetenschappelijk boek worden voor een beperkt publiek, maar ook niet oppervlakkig. De bezoeker en de niet-bezoeker moesten er plezier aan kunnen beleven. En het moest betaalbaar blijven. Al deze inspanningen werden bekroond toen bleek dat er een prachtig boek was geproduceerd, én de verkoop boven verwachting verliep.

5. C. 2 Wissels.

De abonnees op ‘de Wissels, het zijn er ruim 800, zijn eigenlijk de Grenspark ambassadeurs. Zij worden ieder kwartaal op de hoogte gehouden van ons wel en wee. En zij zijn vaak onze ogen en oren in het terrein. Net als vorig jaar verscheen Wissels drie maal, steeds met een themakatern.

Het vierde nummer van ‘Wissels’ verschijnt naar goed gebruik als ‘Grensparkkrant’, in een oplage van 23.000 ex, en wordt huis aan huis verspreid in de grensparkgemeenten Essen, Kalmthout en Woensdrecht.

5. C. 3 Grensparkzoektocht.

Werd in 2003 nog een Grensparkdag georganiseerd, in 2004 werd ervoor gekozen om de bezoekers tijdens de zomer een boeiende zoektocht aan te bieden om heel gericht naar het gebied te laten kijken, en het Grenspark te laten ervaren. Met medewerking van de recreatie- en horeca ondernemingen in het gebied werden duizenden opdrachtfolders verspreid. Een succes derhalve, en voor ondernemers en deelnemers voor herhaling vatbaar. Uit de juiste inzendingen, er was een prijsvraagje aan verbonden, werden enkele winnaars bepaald.

5. C. 4 Gidsencursus.

De behoefte aan meer educatief werk betekent dat er meer geschoolde vrijwilligers nodig zijn. En die vrijwilligers, natuurgidsen, moeten ook meer weten van het Grenspark als geheel, de doelstellingen, het beleid en de projecten. En natuurlijk grensoverschrijdend. Een 'internationale gidsencursus' is dan het antwoord. De voorbereidingen daarvoor werden in 2004 getroffen, de uitvoering volgt in 2005 en verder.

5. C. 5 Scholing.

Een specifiek onderdeel van educatie is de scholing van vrijwilligers die bv als medewerker monitoring in het grenspark werken. Dit jaar vonden bijeenkomsten plaats om de libellen en de sprinkhanen te kunnen determineren. Er was ruime belangstelling voor deze bijeenkomsten.

5. C. 6 Website.

Geen organisatie kan nog zonder een goed functionerende website. Die van het Grenspark trekt jaarlijks meer dan 30.000 bezoekers. En steeds meer bezoekers van buiten de landsgrenzen. Er was behoefte aan een Engelse tekst. Gelukkig was er de mogelijkheid om die te laten maken door een student van de Lessius Hogeschool uit Antwerpen. Begin 2005 zal deze Engelse site 'in de lucht' zijn.

5. C. 7 Werkgroep VER.

In 2004 werden de werkgroepen "Voorlichting en Educatie" en "Recreatie" samengevoegd. De werkterreinen van deze werkgroepen liggen in elkaars verlengde of overlappen elkaar. De piek van de werkzaamheden van 'Recreatie' was, na het gereed komen van de recreatiemonitoring voorbij. Er is nu een werkbare structuur ontstaan, waarvan de vruchten in de toekomst geplukt zullen worden.

6. Tenslotte.

In een dynamische omgeving als het Grenspark is het lastig om 'het beeld stil te zetten'. De natuur staat nooit stil, de samenleving en de daarmee verbonden beleidsontwikkelingen evenmin. Toch hopen we u met de voorgaande tekst een indruk te hebben gegeven van de ontwikkelingen in het Grenspark. Bestuur en medewerkers nodigen u van harte uit met ons mee te werken aan het behoud en beheer van dit unieke gebied.

7. Bijlagen.

Samenstelling Bijzondere Commissie per 31-12-2004.

Dhr. H. Suykerbuyk

Dhr. A. Caluwe

Dhr. G. De Blust

Dhr. M. De Borgher

Dhr. M. de Jonge

Dhr. P.M.L. Franken

Dhr. M. Fränzel

Dhr. T. Hagedoorn

Dhr. L. Jacobs

Dhr. J. Janssens

Dhr. R. Joosse

Dhr. A. Sijstermans

Dhr. L. Storms

Dhr. L. Van Craen

Dhr. F. Van Den Bossche

Dhr. J. Van Loon

Dhr. E. Van Thillo

Dhr. W. van Sambeek

Voorzitter

Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap,
Afdeling Bos & Groen

Instituut voor Natuurbehoud

Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap,
Monumenten en Landschappen

DGW&T, Ministerie Defensie

Waterschap Brabantse Delta

Burgemeester Gemeente Woensdrecht

Provincie Noord-Brabant

Burgemeester Gemeente Kalmthout

Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap,
Afdeling Natuur

Staatsbosbeheer

Eigenaren

Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap

Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap,
Afdeling Water

Eigenaren

Schepen Gemeente Essen

Eigenaren

Ministerie LNV

Adviseurs:

Dhr. P. Asselbergs

Mevr. Mr. W.M.C. de Vrey Vringer Benego

Dhr. P. Janssens Secretariaat-Generaal Benelux Economische Unie

Waarnemer:

Dhr. C.A.M. Rijnen

Natuurmonumenten

Samenstelling Stuurgroep per 31-12-2004.

Dhr. H. Suykerbuyk	Voorzitter
Dhr. P. Asselbergs	Adviseur Grenspark
Dhr. J. Deckers	Adviseur namens BENEGO
Dhr. T. Hagedoorn	Provincie Noord-Brabant
Dhr. J. Janssens	Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Afdeling Natuur
Dhr. P. Janssens	Secretariaat-Generaal Benelux Economische Unie
Dhr. R. Joosse	Staatsbosbeheer
Dhr. H. Hofland	Natuurmonumenten
Dhr. L. Storms	Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap
Dhr. W. van Sambeek	Ministerie LNV

Samenstelling werkgroep Natuur en Water per 31-12-2004.

Dhr. P. Asselbergs	Adviseur Grenspark
Dhr. J. Bellon	Pidpa
Dhr. A. Caluwe	Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Afdeling Bos & Groen
Dhr. G. De Blust	Instituut voor Natuurbehoud
Dhr. W. de Dooy	Natuurmonumenten
Dhr. A. Goorden	Staatsbosbeheer
Dhr. B. Goyens	Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Afdeling Natuur
Dhr. Y. Graafsma	Provincie Noord-Brabant
Dhr. T. Hagedoorn	Provincie Noord-Brabant
Dhr. G. Heutz	Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Afdeling Natuur
Dhr. H. Hofland	Natuurmonumenten
Dhr. J. Janssens	Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Afdeling Natuur
Dhr. R. Joosse	Staatsbosbeheer
Dhr. H. Juijn	Namiro
Dhr. K. Kerstens	Gemeente Woensdrecht
Dhr. P. Koppejan	Waterschap Brabantse Delta
Dhr. I. Ledegen	Grenspark De Zoom – Kalmthoutse Heide
Dhr. D. Leyssens	Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Afdeling Bos & Groen
Mevr. V. Mees	Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Afdeling Natuur
Dhr. K. Molenberghs	Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Afdeling Natuur
Dhr. R. Peeters	Milieuraad Essen
Dhr. J. Rijk	EVIDES
Dhr. A. Sijstermans	Eigenaren
Dhr. N. Straathof	Natuurmonumenten
Mevr. S. Van Aert	Gemeente Essen
Dhr. L. Van Craen	Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Afdeling Water
Dhr. A. van Rijen	Benegora
Mevr. S. Vrijenhoek	Staatsbosbeheer
Dhr. M. Wiersma	Grenspark De Zoom – Kalmthoutse Heide
Dhr. C. Ysenbaardt	Gemeente Kalmthout

Samenstelling werkgroep VER per 31-12-2004

Dhr. P. Asselbergs	Adviseur Grenspark
Dhr. J. Deckers	Benego
Dhr. W. de Dooy	Natuurmonumenten/de Grootte Meer
Dhr. B. Goyens	Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Afdeling Natuur
Dhr. H. Hofland	Natuurmonumenten
Dhr. P. Janssens	Secretariaat-Generaal Benelux Economische Unie
Dhr. H.G. Juyn	Namiro
Dhr. I. Iedegen	Grenspark De Zoom – Kalmthoutse Heide
Mevr. V. Mees	Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Afdeling Natuur
Dhr. K. Molenberghs	Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Afdeling Natuur
Dhr. B. Reintjes	NHTV
Mevr. S. Ruts	Toerisme Kempen
Dhr. R. Sempels	NEC de Vroente
Mevr. E. Slootweg	Gemeente Woensdrecht
Mevr. L. Uitdenhouwen	Gemeente Kalmthout
Mevr. C. van Beeck	Gemeente Bergen Op Zoom
Dhr. A. Vandenbosch	VMPA
Dhr. K. Van Den Bergh	VVV Essen
Mevr. D. van den Brand	Recreatiecentrum Familyland
Mevr. T. Van Dijck	Dienst Toerisme gemeente Kalmthout
Mevr. A. Van Mol	Gemeente Essen
Dhr. A. van Rijen	BENEGORA
Mevr. E. Van Til	Volksabdij OLV ter Duinen
Mevr. S. Vrijenhoek	Staatsbosbeheer
Dhr. M. Wiersma	Grenspark De Zoom – Kalmthoutse Heide

Agendaleden:

Dhr. M. Schepers	Kath. Hogeschool Mechelen
Dhr. D. Yzewijn	Toerisme Kempen

Secretariaat en management.

Dhr. M. Wiersma	Coördinator
Dhr. I. Ledegen	Medewerker
Mevr. M. Wyckmans	Secretariaat

Adres:

Nieuwstraat 77

B-2910 Essen.

(00-32) (0) 3 667 6498

info@grensparkzk.be

m.wiersma@grensparkzk.be / i.ledegen@grensparkzk.be

www.grensparkzk.be www.grensparkzk.nl

Stagiaires.

Kathleen Haeck	Hogeschool Mechelen	juli 2003- juli 2004
Bob Delissen	Hogeschool Zeeland	dec. 2003- juni 2004
Petra Schmitz	Wageningen UR	apr. 2004- dec. 2004
Nicole Sebregts	HAS den Bosch	sept. 2004- okt. 2004
Jasper Van der Poort	Hogeschool Antwerpen	okt. 2004 – dec. 2004
Joris Adriaensen	NHTV Breda	nov. 2004 – jan. 2005
Virtueel Mil. Adviesbureau	Open Universiteit	feb. 2004- sept. 2004

Publicatielijst.

Titel	Auteur	Opleidingsinstituut/ onderzoeksbureau	jaar
Boek Grenspark De Zoom – Kalmthoutse Heide	Hedwig Lauriks	Grenspark	2004
Vertaling Website -> Engels	Jasper Van der Poort	Hogeschool Antwerpen	2004
Bestuurlijke Grensoverschrijdende samenwerking	Petra Schmitz	Wageningen UR	2004
Aanbevelingsrapport: Toegankelijkheidsadvies Project Kortenhoef	Lief Augusteyns	Vzw Stille Paden	2004
Aanbevelingsrapport en knelpuntenanalyse: Strandjutter "Wombat"	Lief Augusteyns	Vzw Stille Paden	2004
Handleiding Natuurmonitoring	Grenspark	Aeolus	2004
CD-ROM Grenspark in beeld	Grenspark	Moved by Corazon	2004
Handleiding monitoring oppervlaktewater en grondwater	Bob Delissen	Hogeschool Zeeland	2004
Waterbalans Grenspark	Bob Delissen	Hogeschool Zeeland	2004
Toepassing Kaderrichtlijn Water	Stijn Lewyllie e.a.	Open Univ Nederland	2004
Uitwerking Recreatiemonitoring	Katleen Haeck	Hogeschool Mechelen	2004
Waterkwaliteit vennen	Joep de Koning	Hogeschool Zeeland	2004
Atmosferische depositie	Cock van der Kaay e.a.	Open Univ Nederland	2003
Recreatie-monitoringsplan	Sarel Tempelman	NHTV Breda	2003
Inventarisatie Recreatievoorzieningen	Rosalien Bartels	Larenstein Velp	2003
Waterbeheer in het Grenspark	Sven Verbeke	Soresma	2002
Wandelkaart Grensoverschrijdende natuur	Werkgroep VER	Anyway	2000
Fietskaart - Grensparkroute	Tine Van Dijck – Jenny Senhorst	TPA	2000
Folder Grensoverschrijdende natuur	IVN – Afdeling Natuur	Buro Kloeg	2000
Samenvatting Beleidsplan beheer en inrichting	Marc De Coster		2000